

બીટી કપાસમાં ગુલાબી ઈયળનો ઉપદ્રવ વધવાના સંભવિત કારણો :-

- બીટી કપાસમાં લીલી ઈયળનો ઉપદ્રવ ન જણાતા દવાના છંટકાવ ઓછા થયા જેથી આ જીવાતની વસ્તી વધવાની શક્યતાઓ વધી ગઈ.
- આ જીવાતનું નુકશાન જીંડવાની અંદર થતું હોવાથી ખેડૂતો નુકશાનને નરી આંખે જોઈ શકતા નથી તેમજ કીટનાશી દવા ઈયળ સુધી પહોંચી શકતી નથી.
- ખેડૂતો મોટેભાગે પાકની પાછલી અવસ્થાએ દવા છાંટવાનું બંધ કરતા હોય છે અને આ જીવાતનો ઉપદ્રવ પાકની પાછળની અવસ્થામાં વધારે રહેતો હોય છે.
- ખેડૂતો મોટેભાગે કપાસ પુરો થયેથી તેની કરાંઠીઓ ખેતરમાં એક જગ્યાએ બળતણ માટે મુકી રાખે છે. આમ કરવાથી આ જીવાતને અવશેષ પ્રભાવનો લાભ મળે છે.
- આ જીવાતને લીધે કપાસના ઉત્પાદનમાં નરી આંખે દેખાય તેવું નુકશાન ઓછું થતું હોવાથી ખેડૂતો તેના તરફ વધારે ધ્યાન રાખતા નથી.
- જીર્ણિંગ દરમિયાન નીકળેલ વધારાના કપાસિયામાં આ જીવાત સુષુપ્તાવસ્થામાં રહે છે અને નવા વાવેતરમાં ફૂલ-ભમરી અને જીંડવા શરૂ થતાં તેનો ઉપદ્રવ શરૂ થયો હોય છે.

કપાસના પાકમાં ગુલાબી ઈયળનું સંકલિત નિયંત્રણ

- કપાસની કરાંઠીઓને બને ત્યાં સુધી બાળીને નાસ કરવાનો આગ્રહ રાખવો.
- અગાઉ પુરા થઈ ગયેલા કપાસના ખેતરમાં ખરી પડેલા ફૂલ, કળીઓ, જીંડવા ભેગા કરી બાળીને નાશ કરવા.
- કપાસની છેલ્લી વિણી પછી ખેતરમાં ઘેટાં-બકરાં ચરાવવાથી ઘેટાં-બકરાં કપાસના છોડ ઉપરની ઉપદ્રવિત કળીઓ, ખુલ્યા વગરના જીંડવા તેમજ અપરિપક્વ ફૂલ ચરી જતા હોય છે. જેથી ગુલાબી ઈયળના અવશેષ પ્રભાવને ઓછો કરી શકાય છે.
- આગલા વર્ષના કપાસનું જીર્ણિંગ બીજા વર્ષની કપાસની વાવણી પહેલા શરૂ કરવું જોઈએ. જીનમાં પ્રોસેસીંગની કામગીરી પુરી થયા બાદ પડી રહેલ કચરાને બાળી નાશ કરવાથી સુષુપ્ત અવસ્થામાં રહેલી ઈયળો નાશ પામે છે. જીર્ણિંગ ફેક્ટરીમાં તથા તેની આસપાસ ગુલાબી ઈયળના નર કુદાને સમૂહમાં પકડીને નાશ કરવા માટે ફેરોમોન ટ્રેપ ગોઠવવા.
- ઓક્ટોબર માસના અંતથી લઈ કપાસની છેલ્લી વીણી સુધી હેક્ટરે ૪૦ પ્રમાણે ગુલાબી ઈયળની નર કુદીને આકર્ષતા ફેરોમોન ટ્રેપ ગોઠવવા.
- ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈ.સી. ૨૦ મી.લી. અથવા કાર્બારીલ ૫૦% વે.પા. ૪૦ ગ્રામ અથવા સાયપરમેથ્રીન ૧૦ ઈ.સી. ૧૦ મી.લી. અથવા ડેલ્ટામેથ્રીન ૧% + ટ્રાયઝોફોસ ૩૫% ઈ.સી. ૧૦ મી.લી. અથવા સ્પીનોસાડ ૪૫ એસ.સી. ૩ મી.લી. કીટનાશક દવા ૧૦ લીટર પાણીમા ભેળવી ઈંડા અવસ્થાએ તેમજ ઈંડામાંથી નીકળતી પ્રથમ અવસ્થાની ઈયળો જણાતા છંટકાવ કરવો.
- જે વિસ્તારમાં ગુલાબી ઈયળનો વધુ ઉપદ્રવ હોય ત્યાં કપાસની વહેલી પાકતી જાતની પસંદગી કરવી. (માહિતી સ્ત્રોત - ખેતીવાડી ખાતુ - ગુજરાત રાજ્ય અને કૃષિ ચુર્નિવસીટી - આણંદ.)

કપાસમાં ગુલાબી ઈયળનું સંકલિત નિયંત્રણ

: લેખક :

ચિરાગ આર. પટેલ

: પ્રકાશક :

વરીષ્ઠ વૈજ્ઞાનિક-વ-વડા

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર

મંગલભારતી

મુ. પો. ગોલાગામડી,
તા. સંખેડા, જિલ્લો - છોટાઉદેપુર
(ગુજરાત) ૩૯૧૧૨૫
ફોન. ૦૨૬૫-૨૪૩૨૪૦

કપાસએ મુખ્ય રોકડિયા પાકોમાં આગવું સ્થાન ધરાવે છે. ખેડૂતો કપાસના પાકને “સફેદ સોનું” પણ કહે છે. દેશના અર્થકરણમાં કપાસનો પાક મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. કપાસ ભારત અને મુખ્યત્વે ગુજરાતમાં કાપડ ઉદ્યોગમાં આગવું સ્થાન ધરાવે છે. કપાસના પાકમાં બદલાતા જતા પરિબળો જેવા કે વાતાવરણીય ફેરફારો, નવી જાતોની આડેઘડ વાવણી, જંતુનાશક દવાઓના વપરાશમાં થયેલ ઘટાડો જેવા પરિબળોને કારણે મહદઅંશે બધી જ બી.ટી જાતોમાં ગુલાબી ઈયળ દ્વારા ૫% થી લઈને ૮૦% સુધીનું ભયજનક નુકશાન નોંધાયેલ છે.

ગુલાબી ઈયળ જીંડવાની અંદર દાખલ થઈને નુકશાન કરતી હોવાથી પ્રાથમિક દષ્ટિએ તેની હાજરીની નોંધ લઈ શકાતી નથી અને એક છુપા દુશ્મનની માફક નુકશાન કરે છે. આવી પરિસ્થિતિમાં જો યોગ્ય કાળજી ન લેવામાં આવે તો આ જીવાતનો મોટી સંખ્યામાં ફેલાવો થઈ શકે છે. અને કપાસના પાકને ભયંકર નુકશાન થઈ શકે છે.

ગુલાબી ઈયળના કોશેટામાંથી જુલાઈ-ઓગષ્ટ માસમાં નીકળતી કુદીઓ ઈંડા મુકીને વધુ નુકશાન કરે છે. ગુલાબી ઈયળ દ્વારા થતુ નુકશાન સામાન્ય રીતે છોડમાં કળીઓ અને ફૂલ બેસવાની શરૂઆત થાય ત્યારે આ જીવાતનો ઉપદ્રવ શરૂ થાય છે. ઘણી વખત ઉપદ્રવિત ફૂલની પાંખડીઓ એકબીજા સાથે બીડાઈ જઈ ગુલાબના ફૂલ જેવા આકારમાં (રોસેટમાં) ફેરવાઈ જાય છે. ઈંડામાંથી નીકળી ઈયળ નાનું કાણું પાડી ફૂલ, કળી અથવા નાના જીંડવામાં દાખલ થાય છે. સમય જતા ઈયળે પાંડેલ કાણું કુદરતી રીતે પૂરાઈ જાય છે. આ ઈયળથી ઉપદ્રવિત નાના જીંડવા, ભમરી અને ફૂલ ખરી પડતા હોય છે. ઈયળ જીંડવાની અંદર દાખલ થઈ રૂ તેમજ બીજને નુકશાન કરે છે. ઘણી વાર એક કરતાં વધુ ઈયળ એક જ જીંડવામાં જોવા મળે છે. સામાન્ય રીતે ગુલાબી ઈયળ દ્વારા થતું નુકશાન નરી આંખે જોતા ખ્યાલ આવતો નથી. જો ખેતરમાં જીંડવા બેડોળ થઈ ગયેલા જણાય તો એવું કહી શકાય કે ખેતરમાં ગુલાબી ઈયળની હાજરી છે. બીજની આજુબાજુનું રૂ પીળુ પડી જાય છે. આ જીવાતના નુકશાનથી ઉત્પાદન પર તો માઠી અસર પડે જ છે પરંતુ તેની સાથે સાથે રૂની ગુણવત્તા, કપાસના બીજમાં તેલના ટકા અને બીજની સ્ફૂરણ શક્તિ ઉપર અવળી અસર પડતી હોય છે. પરિણામે જીર્ણિંગમાં પણ ઘટાડો જોવા મળે છે.